

I

Era pe la sfârșitul lui noiembrie. Pe o vreme de moină, către ora nouă dimineața, acceleratul de Varșovia se apropia în plină viteză de Petersburg. Ceața era atât de groasă, încât lumina zilei răzbea cu greu, iar prin ferestrele vagoanelor, de-a lungul liniei ferate, nu se putea desluși nimic la zece pași. Printre călători se aflau și unii care se întorceau din străinătate; cele mai ticsite erau însă compartimentele de clasa a treia: lume mărunță, oameni purtați de nevoie și de treburi zilnice, venind de pe meleagurile mai apropiate. Cum era și firesc, toți păreau obosiți, rebegiți de frig, cu pleoapele grele ca după o noapte de nesomn și obrajii de o paloare alb-gălbuie, ca și când ceața și-ar fi pus pecetea și pe chipurile lor.

Odată cu revărsatul zorilor, într-un compartiment de clasa a treia, se treziră așezați față în față, lângă aceeași fereastră, doi călători – amândoi tineri, amândoi modest îmbrăcați și fără bagaje, amândoi având o figură destul de plăcută și, în sfârșit, amândoi dornici să lege o conversație. Și dacă cei doi ar fi bănuir în clipa aceea unul despre altul câte ciudățenii ascunde fiecare, ar fi rămas desigur uimiți că întâmplarea îi pusese astfel față în față, într-un vagon de clasa a treia a trenului accelerat Varșovia-Petersburg. Primul să tot fi avut douăzeci și șapte de ani – era scund și îndesat: avea părul creț, bătând în negru și niște ochi cenușii, mici, dar plini de foc. Nasul îl avea mare și cam turtit, pomeții obrazilor proeminenți, iar buzele-i subțiri schițau mereu un zâmbet insolent, sfidător, uneori chiar răutăcios. Numai fruntea, mare și frumos boltită, părea menită să compenseze întru câtva partea de jos a obrazului, atenuând asimetria unor trăsături prea dure. Ceea ce se arăta mai izbitor la prima

vedere era paloarea cadaverică a feței, care dădea chipului său un aer de istovire, cu toate că tânărul părea a avea o constituție robustă; în același timp însă, fața lui atrăgea atenția prin ceva imposibil de definit și care lăsa totuși să se ghicească un temperament frământat de clocotul unor pasiuni mistuitoare, ceea ce nu se potrivea câtuși de puțin nici cu zâmbetul acela sfidător și arogant și nici cu privirea-i aspră și plină de orgoliu. Bine încotoșmănat într-un cojoc de miel larg și călduros, îmbrăcat în postav negru, nici nu-i păsa de frig, în timp ce vecinul său îndurase cu greu vitregia nopții umede, rusești, de noiembrie, fără să fi fost, desigur, pregătit s-o înfrunte, căci n-avea pe umeri decât o pelerină largă, cu o glugă imensă, așa cum obișnuiesc să poarte călătorii prin străinătăți, departe de ținuturile Rusiei și care pornind în toiul iernii să străbată Elveția sau, spre exemplu, nordul Italiei, nici nu-și pun măcar ipoteza unei călătorii pe o distanță atât de mare ca de la Eidkuhnen¹ la Petersburg. Dar ceea ce era potrivit și cu totul suficient pentru Italia nici pe departe nu făcea față și se dovedea absolut necorespunzător în condițiile climei rusești. Posesorul pelerinei, tânăr și el, tot cam de vreo douăzeci și șase sau douăzeci și șapte de ani, era mai înalt de statură, avea părul foarte bălai și des, obrajii supti și o bărbuță rară și ascuțită, de un blond spălăcit. Ochii lui mari, albaștri aveau o expresie blajină, dar și apăsătoare totodată, cu acea stranie fixitate a privirii după care nu era greu de ghicit, chiar de la prima vedere, un epileptic. De altfel, tânărul avea trăsături plăcute, fine și delicate, iar fața îi era palidă și, în momentul acela, învinețită de frig. În mâini ținea o legăturică – pare-se tot bagajul lui – dintr-un fular decolorat. În picioare purta niște botine cu talpă groasă și ghetre, cu totul nepotrivite portului obișnuit din Rusia. Vecinul său cu păr negru și șubă de miel îl cercetă cu acea curiozitate a omului care nu are altceva mai bun de făcut și, în cele din urmă, se hotărî să intre în vorbă schițând acel zâmbet ironic prin care unii oameni își trădează

¹ Eidkuhnen – stație de cale ferată situată la granița de atunci a Prusiei cu Rusia (n. ed.).

cu nepăsare satisfacția lipsită de delicatețe în fața situației nenorocite a semenului lor.

— Ți-e frig, nu-i așa? întrebă el, mișcând din umeri.

— Ba bine că nu, răspunse vecinul cu o grabă neobișnuită. Și când te gândești că nu-i decât vreme de moină. Ce m-aș fi făcut dacă se nimerea să fie și ger? Nici nu-mi închipuiam că-i așa de frig la noi. Mă dezobișnuisem.

— Vii din străinătate?

— Da, din Elveția.

— Fiuu! Până acolo ai ajuns...?

Călătorul cel negricios fluieră a mirare și izbucni în râs.

Se legă o discuție. Era surprinzătoare bunăvoința cu care tânărul cu păr bălai și pelerină elvețiană răspundea la toate întrebările vecinului său negricios, fără să bage de seamă că unele dintre ele puteau fi socotite fără rost, absolut nelalocul lor și uneori de o indiscreție cam insolentă. Din vorbă în vorbă, mărturisi că într-adevăr lipsise din Rusia vreme îndelungată, mai bine de patru ani, fiind bolnav; fusese trimis în străinătate pentru a se lecu; suferea de o stranie boală de nervi, un fel de epilepsie, care se manifesta prin convulsii și tremurături. Ascultându-l, negriciosul surâse ironic de câteva ori și la urmă pufni în râs când la întrebarea: „Ei, și te-au vindecat?“, cel cu părul bălai îi răspunse: „Nu, nu m-au vindecat.“

— Ehe! Îmi închipui ce de bănet ai cheltuit degeaba, iar noi,ăștia de-aici, ne punem nădejdea în ei, observă veninos negriciosul.

— Adevărat! se amestecă de alături în vorbă un domn neglijent îmbrăcat, de vreo patruzeci de ani, corpolent, cu nasul roșu și coșuri pe obraz, având aerul tipic și înfățișarea unui slujbaş încărunit prin cancelarii. E perfect adevărat, se pricep al naibii să pompeze avuțiile Rusiei!

— O, cât de mult vă înșelați în cazul meu! începu pe un ton blând și împăciuitoare pacientul medicinei elvețiene. N-aș putea să vă contrazic, desigur, pentru că nu știu exact cum stau lucrurile, însă doctorul meu și-a dat ultimele economii ca să mă pot întoarce în Rusia, după ce aproape doi ani m-a ținut acolo pe socoteala lui.

— Cum adică, n-aveai pe nimeni care să te întrețină? întrebă călătorul cel negricios.

— Absolut pe nimeni. Domnul Pavlișcev, care luase asupra sa grija întreținerii mele în Elveția, a murit acum doi ani. I-am scris după aceea unei rude îndepărtate – soției generalului Epancin; n-am primit însă nici un răspuns, Neavând încotro, am plecat spre țară.

— Și la cine ai de gând să te duci?

— Mă întrebați unde am să trag? Drept să spun, deocamdată nu știu nici eu... Unde s-o nimeri...

— Nu te-ai hotărât încă?

Și din nou, cei doi izbucniră în râs.

— Te pomenești că tot avutul dumitale se reduce la această bocceluță? întrebă tânărul cel brunet.

— Pun rămășag că-i așa cum spune dumnealui, adăugă parcă jubilând slujbașul cel cu nasul roșu. Sunt convins că nu mai ai alte bagaje, deși rămâne perfect valabilă vechea zicală că a fi sărac nu-i cine știe ce mare păcat.

Presupunerea celor doi călători părea a nu fi lipsită de temei și tânărul se grăbi s-o recunoască de îndată.

— Bocceluța dumitale ar putea să aibă totuși o anumită importanță, urmă slujbașul după ce se săturară de râs (de menționat că stăpânul bocceluței, văzându-i veselindu-se atâta, se asocie el însuși în cele din urmă veseliei lor, ceea ce-i făcu să râdă și mai tare) și cu toate că sunt gata să pariez că nu ascunde înăuntru nici fișicuri de napoleoni și nici galbeni olandezi sau austrieci, lucru ușor de constatat judecând după ghetrele de pe încălțăminte dumitale confecționată în străinătate, totuși... Căci dacă la acest modest bagaj poți adăuga o asemenea presupusă rudă, cum ar fi, de pildă, soția generalului Epancin, al cărui nume l-ai pomenit adineauri, atunci și bocceluța dumitale, aș putea spune, va căpăta o anumită pondere. Bineînțeles, numai dacă generăleasa Epancina îți este cu adevărat rudă și nu te înșeli cumva, așa ca omul distrat... Ceea ce e foarte, foarte firesc. Mai ales când are multă fantezie.

— Ei bine, trebuie să recunosc că nu sunteți deloc departe de adevăr, se grăbi să încuviințeze călătorul cel blond. Mă bate gândul și pe mine că mă înșel, pentru că, să vedeți, aproape că nici nu mi-e rudă. De aceea, nici nu m-a surprins faptul că nu mi-a răspuns la scrisoare. Oarecum, mă așteptam la asta.

— Ai stricat degeaba banii pe hârtie și mărci. Hm!... Îmi place însă că ești un om blajin și sincer și asta o spun spre lauda dumitale. Hm!... De altfel, cine nu-l cunoaște pe generalul Epancin? Toată lumea îl știe. Și pe domnul Pavlișcev, răposatul, care te-a întreținut în Elveția, l-am cunoscut. Numai dacă-i vorba de Nikolai Andreevici Pavlișcev, căci erau doi veri primari cu acest nume. Celălalt locuiește și acum în Crimeea. Cât despre Nikolai Andreevici, acela care a răposat, era un om respectabil, cu relații și posesorul a patru mii de suflete...

— Așa îl chema: Nikolai Andreevici Pavlișcev, încuviință tânărul. Cercetându-l cu multă curiozitate și luare-aminte pe domnul atotștiutor.

Într-un anumit mediu social întâlnești adesea indivizi din aceștia, întotdeauna bine informați, cărora nu le scapă nimic; tot neastâmpărul minții lor iscoditoare se îndreaptă de obicei, nestăvilit, într-o singură direcție, firește din lipsa unor interese sau preocupări mai importante, cum ar spune un cugetător modern. De altfel, această „atotștiință” a lor se limitează la un domeniu destul de restrâns: ei știu unde are serviciu cutare sau cutare, pe cine cunoaște, ce avere posedă, unde a fost guvernator, cu cine e căsătorit, ce zestre i-a adus nevasta, ce rude mai apropiate și mai depărtate are, câți veri primari și de-al doilea etc. etc... De regulă, domnii aceștia atotștiutori umblă rupți în coate și primesc o leafă de șaptesprezece ruble pe lună. Oamenii, a căror viață ei o cunosc în toate dedesubturile, nici nu și-ar putea explica măcar ce motive anume îi îndeamnă să se agite astfel; și totuși, pentru mulți dintre acești indivizi, toate informațiile acumulate cu privire la diverse persoane, care ca volum ar echivala cu o întreagă disciplină științifică, reprezintă o adevărată bucurie, s-ar zice chiar o supremă satisfacție spirituală.

De altfel, disciplina aceasta pare să fie deosebit de atrăgătoare, căci mi-a fost dat să cunosc numeroși savanți, literați, poeți și oameni politici care-și aflaseră în ea realizarea supremelor reconcilieri și țeluri și care, poate, numai datorită ei făcuseră carieră.

În timpul acestei convorbiri, tânărul negricios se uita cu o privire absentă pe fereastră și căsca întruna, având aerul omului nerăbdător să ajungă cât mai repede la capătul călătoriei. Părea distrat, poate chiar prea distrat, trădând o stranie tulburare, care-l făcea uneori să privească fără a vedea, să asculte fără a auzi, să râdă fără să știe el însuși de ce anume.

— Dacă-mi este îngăduit, cu cine am onoarea?... se adresă deodată domnul cel bubos tânărului blond cu bocceluța în mână.

— Prințul Lev Nikolaevici Mîșkin, îi răspunse prevenitor cel întrebat.

— Prințul Mîșkin, Lev Nikolaevici? Nu cunosc. Mărturisesc că nici n-am auzit vreodată pomenindu-se acest nume, spuse căzând pe gânduri slujbașul; adică nu-i vorba de nume; numele acesta are o vechime istorică și se pare că-l menționează și Karamzin în Istoria sa, eu mă refer la persoană, în sensul că nu prea întâlnești astăzi la tot pasul prinți cu numele de Mîșkin; le-o fi apus faima de altădată.

— Nici nu-i de mirare! reluă îndată prințul. Acum nu mai există alți prinți cu numele de Mîșkin în afară de mine și, dacă nu mă înșel, eu sunt ultimul din această spiță. În ce-i privește pe strămoșii mei, mulți dintre ei erau *odnodvorți*¹. În schimb, tatăl meu a fost sublocotenent în armată, provenit din iuncheri. N-aș putea spune însă cum se face că și generăleasa Epancina e o prințesă Mîșkina, care, pe linie femeiască, se pare că e și ea ultima în genul² ei.

¹ *Odnodvorți* – în regimul feudal, categorie de țăranii de pe domeniile statului, care aveau în proprietatea lor mici loturi de pământ și erau investiți cu drept de posesiune asupra iobagilor (n. ed.).

² În limba rusă cuvântul *rod* înseamnă și *neam* și *gen*, ceea ce permite un joc de cuvinte; în cazul de față poate fi luat și în sensul de *ultim vlăstar al familiei* (n. ed.).

— He, he, he! Ultima în genul ei! Foarte spiritual! zise slujbașul râzând.

Gluma aduse un zâmbet și pe buzele domnului cu chica neagră. Prințul se arată cam surprins că a izbutit să spună un calambur, destul de nereușit de altfel.

— Închipuiți-vă c-am spus-o așa, într-o doară, explică el oarecum contrariat.

— Se-nțelege, se-nțelege, îl încurajă vesel slujbașul.

— Dar acolo, la profesorul acela, ai urmat, cneaze, și vreo școală? întrebă deodată negriciosul.

— Da..... Am urmat un curs.....

— Uite, eu n-am învățat nimic.

— De altfel, nici eu n-am realizat cine știe ce mare lucru în această privință, spuse prințul, ca și cum ar fi vrut să se scuze. Starea sănătății nu-mi îngăduia un studiu sistematic.

— Pe alde Rogojini îi cunoști? îl întrebă tot așa de brusc tânărul cel negricios.

— Nu, n-am auzit de acest nume. De altfel, nu cunosc aproape pe nimeni în Rusia. Pe dumneata te cheamă Rogojin?

— Da, Parfion Rogojin.

— Parfion? Nu cumva ești din neamul acela al Rogojinilor... începu slujbașul cu un aer important și grav.

— Ba da, sunt chiar din neamul acela, i-o reteză grăbit și nerăbdător brunetul, care din capul locului nu vorbise decât cu prințul, ignorându-l cu desăvârșire pe slujbașul cel bubos.

— Cum adică? exclamă slujbașul, rămânând perplex; căscă apoi ochii mari și, deodată, fața îi luă o expresie de nemărginită admirație, de ploconire înfricoșată. Cum, ești chiar feciorul lui Semion Parfionovici Rogojin, om cu vază, care a decedat acum două luni, lăsând un capital de două milioane și jumătate?

— Și de unde știi, mă rog, că a lăsat exact două milioane și jumătate? îl întrerupse călătorul cel oacheș, fără a catadicsi să-i arunce măcar o privire domnului cu nasul roșu; arătând apoi spre dânsul printr-o mișcare scurtă a capului, adăugă: Ca să vezi! Nu pricep ce

nărav au toți ăștia de se gudură atâta și la ce le-o fi folosind să se bage unde nu le fierbe oala, ca niște trepăduși?! Ce-i adevărat e că tatăl meu a dat ortul popii acum o lună, iar eu mă întorc de la Pskov acasă fără o lețcaie. Nici ticălosul de frate-meu, nici maică-mea nu mi-au trimis o para chioară și nici măcar de știre nu mi-au dat! Chiar și cu un câine nu te porți mai rău! O lună încheiată am zăcut la Pskov, ținut de friguri.

— În schimb acum pui mâna dintr-odată pe-un milion de ruble, dacă nu și mai mult. Doamne Dumnezeule! strigă slujbașul, plesnind din palme.

— Poftim, s-a mai pomenit așa ceva? spuse înfuriat Rogojin, arătând din nou spre slujbaș cu un gest mânios. Ce te tot bagi, omule, că oricum nu capeți de la mine nici o lețcaie, chiar dacă te-ai târî în patru labe înaintea mea.

— Și am să mă târăsc, am să mă târăsc!

— Ca să vezi! Dar pricepe odată ce-ți spun: de-gea-ba! Și o săptămână-ntreagă să ȝopăi înaintea mea, tot nu-ți dau nimic.

— Și nici să nu-mi dai! Așa-mi trebuie; nimic să nu-mi dai! Iar eu tot am să ȝopăi. Îmi las nevasta, copiii, dar înaintea ta am să ȝopăi! Acordă-mi cinstea asta, rogu-te... Acordă-mi-o!

— Ptiu! făcu tânărul brunet scuipând și se adresă din nou prințului. Acum cinci săptămâni, cu un bagaj aproape la fel ca al dumitale, fugisem de-acasă la Pskov, la mătușă-mea. Acolo, am zăcut doborât de febră; între timp, taică-meu s-a prăpădit. L-a lovit damblaua. Să-i fie ȝărâna ușoară, dar pe mine cât pe ce era să mă omoare în bătaie! Mă crezi, prințe? Dacă nu fugeam, îmi venea de hac negreșit.

— Așa de rău l-ai supărat? se minună prințul, privindu-l de data aceasta cu multă curiozitate pe acest milionar îmbrăcat în cojoc. Faptul de a fi moștenit o avere și milionul ca atare puteau stârni firește curiozitatea oricui, dar pe Mîșkin îl surprinse și începu să-l intereseze la Rogojin cu totul altceva. De altfel și acesta părea dispus să stea de vorbă cu prințul, deși la el dorința de a conversa nu pornea dintr-un imbold lăuntric, ci survenea automat, ca o tendință

instinctivă de a-și ostoi zbuciumul în preajma unei fapături omenești, privind-o și pălăvrăgind, mai mult ca o destindere decât din nevoia de a-și împărtăși gândurile. S-ar fi zis că boala de care suferise nu l-a părăsit încă și el se află și acum într-un fel de delir pricinuit de febră. Cât despre slujbaș, acesta, cum s-ar zice, îl sorbea din ochi pe Rogojin și, cu răsuflarea întretăiată, prindea lacom fiecare cuvânt ce ieșea din gura lui, de parcă ar fi fost niște nestemate.

— S-a înfuriat rău bătrânul și poate că avea și de ce, răspunse Rogojin; dar necazul ăl mare mi se trage de la frate-meu. Că de la maică-mea ce pretenții poți avea! O biată bătrânică. Citește Viețile sfinților, stă la palavre cu tot felul de băbuțe și toate le vede cu ochii fratelui meu, Senka. El însă ar fi putut să-mi dea de știre la timp. Las' că știu eu de ce n-a făcut-o! E drept că tocmai atunci zăceam bolnav, fără simțire. Se pare totuși că mi-au bătut o telegramă. Ca un făcut, a nimerit în mâinile mătușă-mii, care de vreo treizeci de ani își omoară văduvia stând cât îi ziulica de mare cu niște scrântiți întru cele bisericești. Mai dihai ca o călugăriță. Telegrama a înspăimântat-o și, fără s-o desfacă, a dus-o la poliție, unde zace și acum. Îi mulțumesc lui Konev, Vasili Vasilici, care m-a încunoștințat printr-o scrisoare de cele întâmplate. Ticălosul de frate-meu, de hapsân ce e, s-a apucat și a tăiat noaptea toți ciucurii de aur de pe giulgiul de brocart cu care era acoperit sicriul tatii. Cică, e păcat să se prăpădească atâta bănet!“ Ei bine, doar pentru așa ceva și merită să putrezească în Siberia, numai să spun o vorbă, că asta sigur e un sacrilegiu. Tu ce zici, momâie? se-ntoarse el către slujbaș. Cum scrie în lege: profanare de lucruri sfinte, nu-i așa?

— Profanare, profanare, Înălțimea Voastră! încuviință grăbit slujbașul.

— Ajungea în Siberia pentru asta?

— Da, da, Siberia, Siberia îl păștea! Cum mă vezi și cum te vâd!

— Ei și-or fi închipuind că mai zac bolnav, urmă Rogojin, adresându-i-se din nou prințului, iar eu, fără să fi suflat o vorbă cuiva și nici măcar înzdrăvenit cum trebuie, m-am suit în tren și iată-mă acum în drum spre Petersburg. Ce-o să se mai mire

frate-meu, Semion Semionîci, când m-o vedea că apar! El își închi-
puie că nu știu cum mă ponegrea în fața răposatului! Recunosc
că l-am înfuriat atunci pe bătrân din pricina Nastasiei Filippovna.
Ce să fac, am păcătuit – am păcătuit!

— Nastasia Filippovna, zici? se strădui parcă să-și amintească
de ceva slujbașul, cu o expresie servilă în ochi.

— Ia mai slăbește-mă, că n-ai de unde s-o cunoști! îl repezi cu
năduf Rogojin.

— Ba, să știi că o cunosc! răspunse triumfător slujbașul cel
bubos.

— Vezi-ți de treabă; parcă o singură Nastasia Filippovna există
pe lumea asta! Tare nesimțit mai ești, omule! Se putea să nu dau
peste o lichea care să se țină scai de mine?! adăugă el, adresându-i-se
prințului.

— Orice mi-ai spune, eu tot o cunosc! Lebedev o cunoaște, se
grozăvea slujbașul. Degeaba se mânia Înălțimea Voastră, pentru că
sunt în stare să dovedesc că am spus adevărul adevărat! E vorba chiar
de Nastasia Filippovna din pricina căreia tatăl dumitale te-a snopit
în bătai, adică de Nastasia Filippovna Barașkova, adevărată doamnă,
ca să spunem așa și în felul ei tot o prințesă. E încurcată cu un
anume Toțki, mare proprietar și arhicapitalist – Afanasi Ivanovici
Toțki, membru în mai multe companii și societăți și pe chestia asta
prieten la cataramă cu generalul Epancin...

— Ia te uită! făcu Rogojin surprins. Ptiu, lua-l-ar naiba!
O cunoaște cu adevărat.

— Lebedev știe tot! Nimic nu-i scapă! De altfel trebuie să
știi, Luminăția Voastră, că eu și pe Aleksașka Lihaciov l-am cunos-
cut îndeaproape, iar după moartea tatălui său, l-am însoțit peste tot;
n-a rămas un colțișor măcar unde să nu fi călcat împreună; pretu-
tindenii l-am dus; un pas nu făcea fără Lebedev. Acuma stă la răcoare
pentru niște datorii, dar pe atunci a avut prilejul să le cunoască și
pe Armance și pe Coralia și pe prințesa Pațkaia și pe Nastasia
Filippovna; și câte și mai câte.